

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу-әдістемелік кешен	Басылым: төртінші
--	---	-----------------------	-------------------

№5 Лекция

Тақырыбы: Кешенді географиялық әдістер және оның геожүйелік тұжырымдама

Жоспары:

1. Жүйелік әдістеме және геожүйелік концепция туралы
В.Б.Сочаваның көзқарастары.
2. Геожүйелерді сипаттайтын түсініктері мен геожүйе құрылымы
3. Геожүйелік қағида - қазіргі заманғы географияның әдістемелік негізі

Геожүйелер қалыптасуының қарқындалу дәрежесін анықтаудағы физгеографиялық құбылыстардың қағидалық белгілері

Зат пен энергия ағымдары мазмұнының ақпараттық зерттеудің теориялық алғы шарттары. А.Д.Арманд бойынша ақпараттық байланыс өзектерін қалыптастыру.

Геожүйелерді дәстүрлі зерттеудегі ақпараттық қатынастың рөлі. Геоэкологиялық жүйелерді айқындаудағы зат пен энергия алмасуының негізгі қағидалары. Г.С. Макунинаның еңбектері.

Кеңістік пен уақыт қатынастары бойынша геожүйелердің қалыптасу барысы

Заттың тік және көлденең ағымы. Н.А.Флоренсов және В.Н.Солнцев бойынша инварианттық емес қағиданың әсері. Геожүйелер қасиеттерінің өзгеруін пайдалану және зерттеу. Н.И.Макавеев және Ю.Г.Симонов бойынша ағымдардың өзіндік ұйымдасу факторының заңы. Ландшафттық және климаттық жағдайларға үлкен алапты аумақтардың әсер етуінің төмендеуі. Кеңістіктік өтем құбылыстары. Өтемдік салдар. (В.А.Николаев, К.Н.Дьяконов, Ф.Н.Мильков және тағы басқалар). Көзқарасты қағидаларды пайдаланулық теориялық алғы шарттары. А.А.Григорьев бойынша геожүйелерді ендік және бойлық бағытта бағдарлау. Кеңістіктегі орнықпайтын және орнығатын қағидалар әсері, яғни оның элементтерін алмастыруда математикалық әсер нәтижесін сақтау. "Жұмсақ" орнықпайтын варианттар бұл, жаңа қасиеттері пайда болмай-ақ геожүйелердің реттік алмасуына әкеліп соғады.

Географиялық қабықтағы кеңістік пен уақыт арасындағы өзара байланысты зерттеуге арналған теориялық әзірлемелер. К.К.Марков (1965ж.), Ю.Г.Симонов (1977ж.), А.А.Крауклистің (1989 ж.) еңбектері. Геожүйелердің полиқұрылымдық тұжырымдамалары.

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу-әдістемелік кешен	Басылым: төртінші
--	---	-----------------------	-------------------

Ландшафт - жаратылыстанудың іргелі түсініктерінің бірі, кешенді физгеографиялық теорияның бастапқы категориясы

Табиғи кешендерді зерттеудегі (жеке, типті, жалпы) үш түрлі теориялық негізделген қатынастардағы кешенді физгеографиялық шындық күрделілігінің бейнеленуі. Коннекциондық және біркелкі физикалық- географиялық аудандастыру. Геожүйелердің көлденең, статистикалық, динамикалық типтері.

Географиялық жүйелер үлгілерінің көптүрлілігі. Үлгі парадигмасы дамуының теориялық проблемалары. Э.Нееф бойынша географияның теориялық проблемалары. Ландшафттық экология. Жердің динамикалық тұтастығының қазіргі заманғы түсіндірілуі. Антропогендік ландшафттанудың құрылымдық-динамикалық ерекшеліктері.

Агрolandшафттану дамуындағы теориялық көзқарас. В.А.Николаевтың тұжырымдамасы. Географиялық болжамдардың әдістемелік қағидалары.

Геожүйелерді үлгілеу.Ғаламшарлық геожүйе. Геожүйелер негізі (ландшафт). Қарапайым геожүйелер (физикалық-географиялық фациялар). Геожүйелердің серпінін үлгілеу. Адамзат географиясында кеңістіктік жүйесінің даму үлгісі.Теориялар мен теңеулер. Кеңістіктік құрылымдардың даму үлгісі. Үлгілердің түрлері. Географиялық зерттеулерде кеңістіктік жүйелердің даму үлгісі. Табиғи геожүйелер сатысы.

ТТК туралы ұғым (геожүйелерде). Көпжүйелілік. Жіктелу. Инвариант және ТТК – ның сериялы – динамикалық қатарлары. «Жағдай» және «ауысу» түсінігі.

Фитоценоздар құрылымы (биоценоз), қызмет атқарауы, серпіні және эволюциясы. Тірі ағзалар және олардың бірлестіктері биогеография объектісі ретінде. Биосфера өмір сүру ортасы ретінде. Өсімдік жамылғысы, жануарлар дүниесі, әртүрлі деңгейдегі ареалдардың таксономиялық дәрежелері. Экологиялық байланыстар мен әртүрлі деңгейдегі тірі жамылғылардың қарама – қатынасы.

Ландшафттар геофизикасы.

Күнді – жерді байланыстар. Ландшафтағы энергетикалық ағындар. Энергия мен заттар балансының қосындысы. Зоналық ландшафттардағы жылулық балансының құрылымы. Ландшафтың биоэнергетикалық негіздері. Энергия және ақпарат. Геожүйелердің тұрақтылығы және ауыспалылығының мәселелері. Өзін өзі реттеу тетіктері.

ГАЗ технологиясы базасында геожүйелердің кеңістіктік

	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	Оқу-әдістемелік кешен	Басылым: төртінші
--	--	-----------------------	----------------------

үлгіленуі. Қашықтықтан зерделеу ГАЖ – технологияларының ақпараттық негізі ретінде. Геожүйелерді кеңістіктік үлгілеуде қашықтықтан зерделеу деректерін қолдану.

Қашықтықтан зондтау деректерін картографияда қолдану.

Ғарыштық түсірілімдерді бажайлау ерекшеліктері. Геоақпараттық картографиялау негізінде қашықтықтан зерделеу деректерді компьютерлік өңдеу.

Қашықтықтан зондтау деректерін өңдеуге қажетті бағдарламалық тәсілдер

Геожүйелер серпінін зерттеуде ГАЖ технологиялары мен қашықтықтан зерделеуді қолдану.